

BELSŐ POLITIKÁK FŐIGAZGATÓSÁGA
B. TEMATIKUS FŐOSZTÁLY: STRUKTURÁLIS ÉS KOHÉZIÓS
POLITIKÁK

KULTÚRA ÉS OKTATÁS

KUTATÁS A CULT BIZOTTSÁG SZÁMÁRA –
KISEBBSÉGI NYELVEK ÉS OKTATÁS:
BEVÁLT GYAKORLATOK ÉS BUKTATÓK

ÖSSZEFOGLALÓ

Kivonat

Ez a jelentés részletes összehasonlító elemzést ad tizenhárom, nyelvekkel kapcsolatos esettanulmányról annak érdekében, hogy áttekintést nyújtson a kisebbségi nyelvek európai oktatásban játszott szerepéről. Bemutatásra kerülnek a bevált gyakorlatok, kiemelve azokat a kihívásokat, amelyekkel a kisebbségi nyelvek az oktatásban szembenéznek. Külön figyelmet kap a szakképzés és a szakmai kilátások. Végezetül a jelentés ajánlásokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogyan tudná az EU támogatni a kisebbségi nyelveket az oktatásban.

Ez a dokumentum az Európai Parlament Kulturális és Oktatási Bizottságának felkérésére készült.

SZERZŐK

Rixt VAN DONGERA, MA, Mercator Európai Kutatóközpont
Drs. Cor VAN DER MEER, Mercator Európai Kutatóközpont
Richt STERK, MA, Mercator Európai Kutatóközpont

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány folyamán nyújtott segítségükért és értékes tanácsaikért a szerzők köszönetet kívánnak mondani a következőknek: Ramziè Krol-Hage, MA, Jorrit Huizinga, MA, és Marlous Visser, MA. Ezen túlmenően a projekt során több szakértővel is interjút készítettünk, akiknek szintén köszönetünket fejezzük ki értékes ötleteikért és hozzájárulásukért.

A TEMATIKUS FŐOSZTÁLY FELELŐS ÜGYINTÉZŐJE

Parlamentari kutatási asszisztens: Michaela FRANKE
Projekt- és szerkesztőasszisztens: Virginija KELMELYTE
B. Tematikus Főosztály: Strukturális és Kohéziós Politikák
Európai Parlament
B-1047 Brüsszel
E-mail: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

NYELVI VÁLTOZATOK

Eredeti nyelv: EN

A KIADÓRÓL

A Tematikus Főosztállyal a következő címen léphet kapcsolatba, illetve itt iratkozhat fel az osztály hírlevelére is:

Poldep-cohesion@ep.europa.eu

A kézirat lezárásának időpontja: 2017. február.

© European Union, 2017

A dokumentum a következő internetcímen érhető el:

<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

DISCLAIMER

A jelen dokumentumban megfogalmazott véleményért a szerző kizárólagos felelősséggel tartozik, és az nem feltétlenül tükrözi az Európai Parlament hivatalos álláspontját.

A dokumentum nem üzleti célú sokszorosítása és fordítása a forrás megadása és a kiadó előzetes értesítése mellett megengedett, és annak egy példányát a kiadónak meg kell küldeni.

ÖSSZEFOGLALÓ

Főbb megállapítások

A vonatkozó jogszabályok, projektek és szakirodalom átvizsgálása, valamint tizenhárom esettanulmány részletes összehasonlító elemzése alapján ez a jelentés felsorolja a legfontosabb megállapításokat, amelyek alapvető fontosságúak ahhoz, hogy kellőképpen megértsük a regionális és kisebbségi nyelvek oktatásban játszott szerepével kapcsolatos bevált gyakorlatokat és buktatókat. A legfontosabb megállapításokat az alábbiakban soroljuk fel:

- Nincs olyan bevált gyakorlat, amely általánosan az összes kisebbségre alkalmazható lenne.
- Azáltal hogy egy állam egy nyelvet hivatalos társnyelvként vagy hivatalos állami nyelvként ismer el, kötelezi magát arra, hogy e nyelv megőrzése és előmozdítása érdekében konkrét intézkedéseket hozzon.
- A nemzetállam feladata azoknak a szükséges intézkedéseknek a végrehajtása, amelyekben megállapodtak.
- Az intézményi támogatás és a nyelvi tervezés kulcsfontosságú a kisebbségi oktatás tekintetében.
- A kisebbségi nyelveken folyó oktatás egyik széles körben elismert és orvosolandó problémája a magas színvonalú oktatási segédanyagok és a kisebbségi nyelveken oktató szakképzett tanárok hiánya.

A legáltalánosabban és leggyakrabban elismert probléma a kisebbségi nyelveken folyó oktatás területén a magas színvonalú oktatási segédanyagokhoz való hozzáférés és a kisebbségi nyelveken oktató tanárok jártassága. Bár nincs minden olyan kihívásra univerzálisan alkalmazható megoldás, amelyekkel a kisebbségek szembesülnek, a jelentés egy sor általános ajánlást fogalmaz meg a kisebbségi nyelvek továbbfejlesztéséről és előmozdításáról.

Meg kell jegyezni, hogy a fő felelősség a kisebbségi nyelveken folyó oktatás színvonalának javítására irányuló alapvető intézkedések végrehajtása tekintetében a nemzetállamokat illeti. Egy nemzetállam azáltal tudja magát kisebbségi nyelvei további előmozdítása és fejlesztése mellett elkötelezni, hogy az adott nyelv(ek)et hivatalos társnyelvként vagy hivatalos állami nyelvként ismeri el vagy/és az adott nyelv(ek) vonatkozásában ratifikálja a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját. Az intézményi támogatás és a nyelvi tervezés tehát kulcsfontosságú elemét képezi egy nemzetállam által nyújtható támogatásnak.

Ajánlások

Az esettanulmányok (2. melléklet) összehasonlító elemzéseiből leszűrt ajánlások különböző témakörökre összpontosítanak. Az e jelentés 1. fejezetében olvasható áttekintés, illetve a 2. fejezetben összegzett elemzés alapján a jelentés az alábbi ajánlásokat fogalmazza meg az Európai Unió és tagállamai számára:

- az európai regionális és kisebbségi nyelvek területén bevált gyakorlatok és tapasztalatok cseréjére összpontosító programok fenntartása és előmozdítása;
- a többnyelvű környezetben megvalósuló oktatásra, nyelvtanulásra és pedagógiai modellekre irányuló uniós szintű kutatás előmozdítása;
- a kisebbségi nyelveken készülő színvonalas oktatási segédanyagok fejlesztésének ösztönzése az oktatás valamennyi szintjén;
- szilárd kapcsolatok előmozdítása az országok között, különösen a határ menti régiókban, ahol mindkét nyelvet beszélnek;

- nemzetközi jutalmazási rendszer kialakítása, amely arra ösztönzi a tanárokat, hogy a többnyelvű osztályban való tanításban jártasságot szerezzenek;
- a többnyelvűségre való figyelemfelhívás egész Európában;
- tagállamok ösztönzése a nyelvek megfelelő jogi elismerésére irányuló jogi keretek ratifikálására;
- a nyelvi tervezés mint hosszú távú, alapvető fontosságú elem végrehajtása az államok politikájában;
- a tagállamok ösztönzése arra, hogy az iskola előtti neveléstől a felsőoktatásig biztosítsák az oktatás folyamatosságát a kisebbségi nyelvek számára.

E javaslatok alapja és az ajánlások részletes és magyarázó leírása a 3. fejezetben olvasható.

Háttér

Európában számos kisebbségi nyelv létezik, mindegyik más-más körülmények között nemzetállami vagy regionális szinten. A „kisebbség” és „kisebbségi nyelv” fogalmára nincs merev meghatározás. E jelentés a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartájában használt meghatározást választotta, és csak azokat a nyelveket vette figyelembe, amelyeket egy állam állampolgárai hagyományosan használnak valamely állam adott területén belül. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a jelentés nem tér ki az utóbbi évtizedekben Európába bevándorolt vagy azon belül áttelepült csoportok által használt nyelvekre.

A szubszidiaritás elve értelmében a kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos oktatási kérdéseket nemzeti, sőt néha regionális szinten kell kezelni. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni az ezekre az ügyekre kifejtett nemzetközi, és különösen európai hatást. Számos európai ország írta alá és ratifikálta a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját és a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményt, amely megköveteli ezen országoktól, hogy nemzeti kisebbségeik és nyelveik védelme és fejlesztése érdekében hozzák meg a vonatkozó intézkedéseket. Mindkettő az Európa Tanács jogilag kötelező erejű eszköze, és különösen a Charta összponosít kifejezetten azokra a jogokra, amelyeket a kisebbségi nyelvek a Charta értelmében az oktatás területén megkövetelhetnek. A Charta és a keretegyezmény, valamint a vonatkozó uniós charták – mint például az Európai Unió Alapjogi Chartája – befolyása, illetve maga az Unió támogatása azáltal, hogy például a többszörösen kisebbségi nyelvi területek közötti együttműködést ösztönző kutatást vagy projektet kezdeményez, alapvető fontosságú, amikor a kisebbségi nyelvek oktatásbeli szerepéről van szó.

E kutatási projekt fő célja, hogy világos áttekintést nyújtson tizenhárom európai kisebbségi nyelv helyzetéről, különös tekintettel a kisebbségi nyelvek oktatásban betöltött szerepéről. A jelentés tartalmaz egy háttér-információkat bemutató fejezetet is, amely többek között a kisebbségi nyelvekre használt meghatározást, a vonatkozó nemzetközi megállapodások és az uniós fejlemények leírását mutatja be. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a regionális nyelvek megőrzésére és előmozdítására vonatkozóan létezik már egy átfogó keret.

A tizenhárom esettanulmány bevált gyakorlataik és kihívásaik alapján került összehasonlításra. Bár valamennyi régió saját különleges nyelvi helyzettel rendelkezik, sokat lehet nyerni a bevált gyakorlatok cseréjéből, és sokat lehet tanulni egymás kihívásaiból. Figyelembe vettük azt a lényeges szerepet is, amelyet az EU játszhat e területen.

Módszertan

Az e tanulmány elkészítéséhez használt módszertan magában foglalta átfogó esettanulmányok megírását valamennyi kiválasztott nyelvre vonatkozóan. Az információk elsősorban a Mercator Európai Kutatóközpont *Regional Dossiers* című sorozatából származnak, amelyeket a különböző európai régiók szakértőivel készített interjúk (1. melléklet) egészítenek ki. Ezek az interjúk

kiegészítik az e jelentés esettanulmányairól készített áttekintést, és lehetővé teszik részletesebb információk megszerzését például a konkrét nyelvi helyzetekről és a szakmai előmenetelekről. Annak érdekében, hogy a jelentésnek és eredményeinek átfogó keretet tudjunk adni, elvégeztük a vonatkozó jogszabályok, szakirodalom és európai projektek széles körű áttekintését.